

PRIRODNI I DRUŠTVENI OKOLIŠ SREDNJOVJEKOVNOG KOTARA KOMARNICE ISKAZAN KROZ TOPONIME

NATURAL AND SOCIAL ENVIRONMENT OF THE MEDIEVAL COUNTY KOMARNICA EXPRESSED THROUGH TOPONYMS

Ranko PAVLEŠ

Podravka

Starčevićeva 32

Koprivnica

Primljeno: 12. 12. 2010

Prihvaćeno: 30. 9. 2011.

Rad ima dvije pozitivne recezije

Izvorni znanstveni rad

Original scientific paper

UDK / UDC 314.6(497.5-35 Komarnica)

SAŽETAK

Autor je iz djelomično sačuvane srednjovjekovne toponimije kotara Komarnice prikazao motive i načine imenovanja prirodnih i antropogenih objekata. U prvom dijelu se analizira kako je prirodni okoliš utjecao na stvaranje toponima pa se navode mjesna imena nastala po vrstama biljaka, životinjama i zemljopisnim osobinama terena, a zatim se proučavaju imena koja su se davala prirodnim objektima pri čemu su izdvojena imena voda i šuma kao primjer. U drugom dijelu su obrađeni toponimi nastali iz ljudske djelatnosti. Poglavlje počinje sa kultiviranim površinama (vinogradi, oranice, krčevine) i nastavlja se toponimima vezanim uz promet (ceste, mostovi i prijelazi). Slijede toponimi vezani uz razne vrste svjetovnih i sakralnih građevina. Imena naselja i posjeda čine većinu sačuvanog korpusa srednjovjekovnih toponima. U ovoj grupi su posebno brojni primjeri načina imenovanja koji ima osnovu u srednjovjekovnom načinu života. Najčešći je motiv nastanka ove vrste toponima ime vlasnika ili naseljenika nakon čega slijede mjesna imena uzeta iz prirode i imena na neki način povezana sa crkvom. Zatim slijede manje grupe toponima sa rjeđe upotrebljavanim motivima. Za srednji vijek na ovim prostorima zanimljiv je način imenovanja naselja po danima u tjednu, a također i imenovanje više posjeda po istom vodotoku što često stvara probleme kod proučavanja. Na kraju se opsežno analizira imenovanje naselja i posjeda po vlasnicima pri čemu se nastoji upozoriti na važnost ovakvog istraživanja za rekonstrukciju naseljavanja ovog prostora kao i njegove etničke slike u srednjem vijeku.

Ključne riječi: Srednji vijek, Komarnica, toponimi, Podravina

Key words: Middle Ages, Komarnica, toponyms, Podravina

UVOD

U ovom radu nastojimo iz toponima odgonetnuti neke oblike života srednjovjekovnog čovjeka koji se ne vide uvijek jasno iz samih izvora, ali su ostavili trag u toponimiji. Na osnovi oko sedam stotina toponima ponuđenih u srednjovjekovnim izvorima (zapravo onima nastalim do Mohačke bitke 1526. godine) nastojimo pokazati kakav je odnos srednjovjekovni čovjek imao prema svojoj okolini.

Toponimi su analizirani s obzirom na motiv imenovanja i na imenovani objekt, ali ne u svim mogućim vidovima nego samo u odabranim. Posebno je ovdje površna jezična analiza koja može dati još mnoga tumačenja raspoložive građe i pomoći u daljem rasvjetljavanju srednjovjekovlja.

Obrađeno područje pokrivaio je nekada kotar Komarnica, a proteže se od Ludbrega na zapadu do Podravske Sesveta na istoku, a prema jugu do rijeke Čazme i Bjelovara. Prostor je to različitih prirodno-geografskih karakteristika od pridravske nizine ispružene u smjeru sjeverozapad – jugoistok do brežuljkastih terena Bilogore i Kalnika ispresijecanih brojnim vodotocima.

Potpuna slika toponimije srednjovjekovne Podravine i Bilogore ne može se složiti pa stoga niti izvlačiti neke konačne zaključke, jer je poznat samo dio toponima. Nažalost, isto se može reći i za današnju toponimiju, ali je kod nje razlog potpuna neistraženost.

Pri zapisivanju toponima u srednjovjekovnim dokumentima vidi se prilagođavanje mjesnih imena mađarskom jeziku, a neke toponime pisari čitave ili u dijelovima prevode na mađarski. Iskrivljanja su nastajala i zbog teškoća da se naši glasovi zapišu pomoću tadašnjeg načina pisanja, a i zbog često nenaviklog uha stranih pisara. Zato je dio toponima u obliku u kakvom su došli do nas sasvim nejasan i ne može se svrstati ni u jednu skupinu. Jednom dijelu znamo izgovor, ali nam nije poznato njihovo značenje pa tako ni motiv imenovanja.

PRIRODNI OKOLIŠ

Imenovanje po vrstama biljaka – Toponimi motivirani imenima biljaka (fitonimi), vrlo su brojni u korpusu koji istražujem. Nalaze se u svim grupama mjesnih imena. U velikoj većini su to toponimi nazvani po šumskom drveću među kojima je najčešća bukva (Byk¹, Bocouca², Boku-uch³, Bukouchech⁴, Bukouia⁵, Bukoina⁶, Bukua⁷, Bwkovecz⁸, Bykalya⁹), nakon koje slijede jalša (Jalsewcz¹⁰, Jalseua¹¹, Jalsovecz¹², Jalsowa¹³), vrba (Verbinecz¹⁴, Werbowczecz¹⁵,

¹ Tadija Smičiklas i drugi, *Diplomatički zbornik* (dalje DZ), sv. XVII., Zagreb, 1981. godine, 1391. 11. XII., str. 408.

Većina toponima spomenutih u ovom radu navodi se u nekoliko srednjovjekovnih dokumenata, a neki i u velikom broju njih. Radi praktičnosti ovdje ću navoditi samo jedan od izvora.

² DZ, sv. V., Zagreb, 1907. godine, 1270. prije 3. V., str. 536.

³ DZ, sv. VI., Zagreb, 1908. godine, 1279. 16. VI., str. 301

⁴ DZ, sv. XIV., Zagreb, 1916. godine, 1373. 24. VI., str. 531

⁵ DZ, sv. XVI., Zagreb, 1976. godine, 1381. 8. VIII., str. 206.

⁶ Ivan Krstitelj Tkalčić, *Urbarski bivašeg hrvatskog pavlinskog samostana u Strezi, Vjesnik kraljevskog hrvatsko – dalmatinsko – slavonskog arhiva*, (dalje VZA), godina V., Zagreb 1903. godine., sv. 4.

⁷ DZ, sv. XIII., Zagreb 1915. godine, 1366. 1. VIII., str. 556.

⁸ Ivan Bojničić, *Kraljevske darovnice odnoseće se na Hrvatsku*, VZA, god. VIII, Zagreb, 1906. godine, sv. 1., 1549. 28. VI.

⁹ Josip Adamček, Ivan Kampuš, *Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV. i XVI. stoljeću*, Zagreb, 1976. godine, 1513. g., str. 62.

¹⁰ Emilije Laszowski, *Monumenta habsburgica*, sv. II., Zagreb, 1916. godine, 1534. poslije 22. II., str. 191

¹¹ DZ, sv. IX., Zagreb, 1911. godine, 1331. 19. VII.

¹² Arhiv Hrvatske Akademije znanosti i umjetnosti (dalje Arhiv HAZU), sign. I d 32., *Regesta obitelji Oršić*, str. 860., 1501. godina.

¹³ Josip Stipišić, Miljen Šamšalović, *Isprave u arhivu Jugoslavenske akademije, Zbornik Historijskog instituta JAZU* (dalje ZHIJAZU), vol. 3., Zagreb, 1960. godine, 1467. 27. IV., str. 605.

¹⁴ Arhiv HAZU, I d 32., *Regesta Oršić*, str. 820., 1519. godina.

¹⁵ J. Stipišić, M. Šamšalović, *Isprave...*, ZHIJAZU, vol. 4., Zagreb, 1961. godine, 1501. godine., str. 504

Wrbowch¹⁶), brijest (Brestouch tri puta¹⁷, Brestie¹⁸), breza (Bresowcz¹⁹, Brezye²⁰, Brezyna²¹), dub (Dobowycze²², Dobouch²³, Dubounik²⁴), topola (Thopolouch²⁵, Topolia²⁶), svib (Sciboeth²⁷, Zwybowcz²⁸), cer (Czerowycza²⁹), jagnjed (Jagnedouch³⁰), hrast (Hrascy³¹, Hraztyna³², Hrosthowcz³³), javor (Jaworowcz³⁴), kesten (Koztan dol³⁵, Kozthanyewecz³⁶). Tako brojna zastupljenost šumskog drveća govori o jakoj pošumljenosti kraja. Druge divlje biljke su manje zastupljene, a nalazimo trstiku (Terstena³⁷, Terztenyk³⁸), bazgu (Bezye ili Bozye³⁹), koprivu (Koprivnica⁴⁰, Kopriwna⁴¹). Kultivirane biljke su zastupljene voćkama kao što su orah (Oresye⁴²), trešnja (Chresnieucz⁴³), kruška (Hrusewcz⁴⁴), dok su žitarice dale samo jedan zabilježeni toponim (Jechmenna⁴⁵).

Imenovanje po životinjama (zoonimi) – Ovaj motiv za imenovanje toponima (oronimi) na terenu mnogo je rjeđi i zabilježeno je samo nekoliko primjera (Bizkornicha⁴⁶, Jazowinchy⁴⁷,

¹⁶ Arhiv HAZU, D-X-76., 1477. godine.

¹⁷ Kamilo Dočkal, Srednjovjekovna naselja oko Streze, Starine JAZU 46., Zagreb, 1956. godine, str. 149, 1500. 14. VIII. DZ, sv. VI., 1279. 16. VI., str. 301. Arhiv HAZU, D-X-76., 1477. godine.

¹⁸ DZ, sv. VI., 1279. 16. VI., str. 302

¹⁹ Hrvatski državni arhiv (dalje HDA), Batthyany, Ludbreg, fond 913 (xerox), kutija 1/1, 1464. 13. IV.

²⁰ DZ, sv. XVII., 1393. 20. XII., str. 565

²¹ Arhiv HAZU, D-X-76., 1477. godina.

²² J. Stipišić, M. Šamšalović, Isprave..., ZHIJAZU, sv. 3., 1471. 3. XI., str. 613

²³ DZ, sv. V., 1265. 24. VI., str. 338

²⁴ DZ, sv. XV., Zagreb, 1934. godine, 1377. 12. VII., str. 301

²⁵ DZ, sv. XVIII., Zagreb, 1990. godine, 1398. 27. VIII., str. 356

²⁶ DZ, sv. X., Zagreb, 1912. godine, 1338. 7. XII., str. 435

²⁷ DZ, sv. V., 1270. 8. IX., str. 559

²⁸ J. Adamček, I. Kampuš, Popisi..., 1507. godina, str. 28

²⁹ J. Adamček, I. Kampuš, Popisi..., 1513. godina, str. 60.

³⁰ DZ, sv. XII., Zagreb, 1914. godine, 1351. 5. XII., str. 48

³¹ Magyar orszagos leveltar, (dalje MOL), DL 101674., 1359. 30. IX., www.mol.gov.hu

³² I. K. Tkalčić, Urbar..., VZA, god. V., sv. 4.

³³ Arhiv HAZU, D-X-76., 1477. godina.

³⁴ Arhiv HAZU, D-X-76., 1477. godina.

³⁵ DZ, sv. XV., 1377. 12. VII., str. 300

³⁶ J. Stipišić, M. Šamšalović, Isprave..., ZHIJAZU, sv. 4., Zagreb, 1961. godine, 1513. 30. I., str. 543

³⁷ DZ, sv. VI., 1275. 21. VII., str. 114

³⁸ DZ, sv. IV., Zagreb, 1906. godine, 1255., str. 615

³⁹ Arhiv HAZU, D-X-76., 1477. godina.

⁴⁰ J. Adamček, I. Kampuš, Popisi..., str. 60., (Kaproncza),

⁴¹ József Teleki, Hunyadiak kora Magyarországon, sv. 10., Pesten, 1853. godine, 1439. 22. X., str. 59.

⁴² Arhiv HAZU, D-X-76., 1477. godina.

⁴³ DZ, sv. V., 1259. 1. VII., str. 133

⁴⁴ J. Teleki, Hunyadiak..., sv. 10., str. 59., 1439. 22. X.

⁴⁵ J. Stipišić, M. Šamšalović, Isprave..., ZHIJAZU, sv. 2., 1417. 25. X., str. 354

⁴⁶ DZ, sv. V., 1270. 8. IX., str. 559

⁴⁷ MOL, DL 101674., 1359. 30. IX. www.mol.gov.hu

Jazwinskac⁴⁸, Konzka⁴⁹, Kunowcz⁵⁰, Lizkoch⁵¹, Lyzyczincz⁵², Machich⁵³, Maskowycza⁵⁴, Ribni potok⁵⁵, Vepernuck⁵⁶, Vydria pataka⁵⁷, Vulzti dol⁵⁸). Dio ovih toponima možda je nastao po nadimku vlasnika, a ne izravno po životinji.

Imenovanje po zemljopisnim osobinama terena – Dio ovih toponima jesu od zemljopisnih apelativa kao što su dol i dolina (Dolina⁵⁹, Dolyancz⁶⁰), breg – vjerojatno u značenju obale, a ne brda – (Breg⁶¹, Bresancz⁶², Obres⁶³), gora (Gora⁶⁴), rt (Narth⁶⁵), poljana (Polyana⁶⁶, Polyancy⁶⁷), vrh (Verhovecz⁶⁸, Werh⁶⁹), otok (Athak⁷⁰), siget (Zygeth⁷¹ – na tri mjesta; jedini potvrđeni zemljopisni apelativ prihvaćen iz mađarskog u hrvatski jezik u srednjem vijeku), luka (Loka⁷², Vochina luka⁷³, Lonchiche⁷⁴), greda (Greda⁷⁵, Okolna greda⁷⁶, Noggerunda⁷⁷). Po odnosu prema

⁴⁸ Emilij Laszowski, Podaci o Koprivnici u srednjem vijeku, VZA, god. II., Zagreb, 1900. g., sv. 4., str. 224., 1453. 18. IV.

⁴⁹ DZ, sv. IV., 1255. godina, str. 615

⁵⁰ Arhiv HAZU, D-X-76., 1477. godina.

⁵¹ DZ, sv. V., 1259. 1. VII., str. 133

⁵² Arhiv HAZU, D-X-76., 1477. godina.

⁵³ DZ, sv. V., 1270. prije 3. V., str. 536

⁵⁴ Arhiv HAZU, D-X-76., 1477. godina.

⁵⁵ DZ, sv. V., 1268. godina, str. 482

⁵⁶ DZ, sv. IV., 1248. 1. V., str. 354

⁵⁷ DZ, sv. XIII., 1366. 1. VIII., str. 556

⁵⁸ DZ, sv. X., 1337. 29. VIII., str. 356

⁵⁹ J. Stipišić, M. Šamšalović, Isprave..., ZHIJAZU, sv. 4., 1479. godina, str. 487

⁶⁰ J. Adamček, I. Kampuš, Popisi..., 1495. godina, str. 13.

⁶¹ Arhiv HAZU, D-X-76., 1477. godina.

⁶² Arhiv HAZU, D-X-76., 1477. godina.

⁶³ HDA, Katalog srednjovjekovnih isprava, 1516. 5. X.

⁶⁴ I. K. Tkalčić, Urbar..., VZA, god. V., sv. 4., 1903. godine.

⁶⁵ Josip Adamček, Opis stanja vlastelinstva Koprivnica, Đurđevac i Prodavić 1548. godine, KAJ VI., Zagreb, 1969. godine.

⁶⁶ Arhiv HAZU, D-X-76., 1477. godina.

⁶⁷ MOL, DL 101674., 1359. 30. IX. www.mol.gov.hu

⁶⁸ Arhiv HAZU, I d 32., Regesta Oršić, str. 810., 1499. godine.

⁶⁹ J. Stipišić, M. Šamšalović, Isprave..., ZHIJAZU, sv. 3., 1456. 15. III., str. 585

⁷⁰ J. Adamček, I. Kampuš, Popisi..., 1495. godina, str. 12.

⁷¹ Arhiv HAZU, D-X-76., 1477. godina, (koprivničko vlastelinstvo). HDA, Batthyany, Ludbreg, fond 913 (xerox), kutija 1/1, 1464. 13. IV. (ludbreško vlastelinstvo). Arhiv HAZU, I d 32., Regesti Oršić, 1517. godina, str. 820. (rasinjsko vlastelinstvo)

⁷² Arhiv HAZU, D-X-76., 1477. godina.

⁷³ MOL, DL 15774., 1462. 6. X. www.mol.gov.hu

⁷⁴ DZ, sv. XIV., 1370. 4. VI. str. 264

⁷⁵ Arhiv HAZU, D-X-76., 1477. godina.

⁷⁶ J. Stipišić, M. Šamšalović, Isprave..., ZHIJAZU, sv. 4., 1498. 7. V., str. 488

⁷⁷ DZ, sv. XIII., 1366. 1. VIII., str. 556

drugim objektima nazvani su: Megudolya⁷⁸, Megyurechye⁷⁹, Prikray⁸⁰, Kothnyak⁸¹ i Zablathye⁸², a po osobinama terena: Kamen⁸³, Kemechnicza⁸⁴, Kwuar⁸⁵. Posebna grupa su dvočlani toponimi u kojima je zemljopisni apelativ drugi dio (pretežno dol, polje i brijeg), a prvi je neko osobno ime. Apelativ je u većem broju slučajeva zapisan na mađarskom. To su: Bankov dol⁸⁶, Mateyew-dol⁸⁷, Draganwelg⁸⁸, Dyankvelge⁸⁹, Hwalsawlg⁹⁰ (mađ. volgy = dol, dolina), Palche polye⁹¹, Babinafelde⁹², Draufelde⁹³, Izkyrfelde⁹⁴, Lehafelde⁹⁵, Saulfelde⁹⁶ (mađ. fold = polje), Istwanhege⁹⁷, Pichohege⁹⁸ (mađ. hegy = brdo). Tri toponima koji možda spadaju u ovu grupu su Matheusrapalfelde⁹⁹, Batkpeterfelde¹⁰⁰ i Mogerscenthefelde¹⁰¹, ali ih ne mogu objasniti jer izgledaju kao tročlani.

Brojni su prirodni objekti koje imenuje srednjovjekovni čovjek, a ovdje bih izdvojio vode i šume.

Vode – Oko sedmina sačuvanih toponima iz promatranog vremenskog razdoblja jesu imena voda (hidronimi). Tolika zastupljenost hidronima u dokumentima nije neobična kada shvatimo koliko su vode bile važne u ono vrijeme. Služile su za opskrbu pitkom vodom za ljude i stoku u vrijeme kada se nisu kopali bunari osim u izuzetnim prilikama (zato su arheološki potvrđena nalazišta gotovo uvijek na razumnoj udaljenosti od vode). Vode su bile i izvor hrane, a također i energije za pokretanje mlinova. Njihov značaj za promet nije dovoljno dokumentiran za srednji vijek tako da možemo samo pretpostaviti da je glavni ovdašnji vodotok tj. rijeka Drava možda služio za prometovanje, ali možemo biti sigurni da su i ona i većina ostalih voda bili prepreke, posebno u određena doba godine. Kao dobro uočljivi objekti na terenu vode su služile kao međaš-

⁷⁸ DZ, sv. XVIII., 1398. 6. II., str. 312

⁷⁹ J. Stipišić, M. Šamšalović, *Isprave...*, ZHIJAZU, sv. 2., 1423. 18. XII., str. 360

⁸⁰ Arhiv HAZU, D-X-76., 1477. godina.

⁸¹ J. Adamček, I. Kampuš, *Popisi...*, 1507. godine, str. 27.

⁸² Arhiv HAZU, I d 32., *Regesta Oršić*, 1462. godine, str. 858.

⁸³ K. Dočkal, *Srednjovjekovna...*, *Starine* 46., str. 170.

⁸⁴ Arhiv HAZU, I d 32., *Regesta Oršić*, 1462. godine, str. 858.

⁸⁵ E. Laszowski, *Podaci...*, VZA, god II., sv. 4., str. 215.

⁸⁶ Arhiv HAZU, I d 32., *Regesta Oršić*, 1515. godine, str. 836.

⁸⁷ DZ, sv. XVI., 1380. 27. VIII., str. 118

⁸⁸ DZ, sv. XII., 1351. 5. XII., str. 48

⁸⁹ DZ, sv. XIV., 1367. 24. IV. str. 18

⁹⁰ DZ, sv. XV., 1377. 12. VII., str. 299

⁹¹ J. Stipišić, M. Šamšalović, *Isprave...*, ZHIJAZU, sv. 3., 1459. 5. XII., str. 592

⁹² DZ, sv. X., 1341. 12. IV., str. 610

⁹³ DZ, sv. XVIII., 1398. 11. X., str. 378

⁹⁴ DZ, sv. XI., Zagreb, 1913. godine, 1349. 1. VI., str. 535

⁹⁵ DZ, sv. XVII., 1391. 1. V., str. 348

⁹⁶ DZ, sv. XIV., 1367. 3. V., str. 23

⁹⁷ J. Stipišić, M. Šamšalović, *Isprave...*, ZHIJAZU, sv. 2., 1433. 10. VIII., str. 373

⁹⁸ J. Stipišić, M. Šamšalović, *Isprave...*, ZHIJAZU, sv. 3., 1473. godine, str. 615

⁹⁹ DZ, sv. XIV., 1370. 4. VI., str. 264

¹⁰⁰ DZ, sv. XVII., 1391. 12. IV., str. 340

¹⁰¹ DZ, sv. XII., 1351. 5. XII., str. 47

ne oznake pri razgraničenjima posjeda što je dodatni razlog za njihovo često javljanje u dokumentima.

Pretežan broj od oko stotinu u srednjovjekovnim dokumentima imenovanih voda jesu tekućice. U nekim dijelovima kotara znamo i za najmanje vodotokove iako ponekad ne možemo ustanoviti o kojoj se točno vodi radi. Mnogo je manji broj imena za izvore (samo dva: Bzovi zdenech¹⁰² i Kunouech¹⁰³), odnosno za druge vrste voda (razne vrste lokvi i mlaka: Cekutina¹⁰⁴, Bakyna mlaka¹⁰⁵, Fertews¹⁰⁶, Mlaca mala¹⁰⁷, Nigra malaka¹⁰⁸, Zuhapatak¹⁰⁹). Motivi za imenovanje su različiti: prema bilju koje je raslo uz vodu (Bokocho¹¹⁰, Bokouch¹¹¹, Brezthouch¹¹², Bukouchech¹¹³, Bukua¹¹⁴, Dobouch¹¹⁵, Dobownig¹¹⁶, Gorbonok¹¹⁷, Jalseua¹¹⁸, Ilseuch¹¹⁹, Kaproncha¹²⁰, Terstena¹²¹, Terstenik¹²²), životinjama (Bizkornicha¹²³, Konzka¹²⁴, Lizkoch¹²⁵, Ribni potok¹²⁶, Vepernuck¹²⁷, Vydria pataka¹²⁸), osobinama vode (Berzeuch¹²⁹, Bizthra¹³⁰, Bloboka¹³¹ (vjerojatno

¹⁰² DZ, sv. X., 1341. 9. VII., str. 630

¹⁰³ DZ, sv. XVI., 1379. 22. X., str. 50

¹⁰⁴ DZ, sv. X., 1337. 29. VIII., str. 356

¹⁰⁵ DZ, sv. XII., 1353. 21. V., str. 169

¹⁰⁶ DZ, sv. XVI., 1379. 9. IV., str. 10

¹⁰⁷ DZ, sv. IX., 1330. 30. IV.,

¹⁰⁸ DZ, sv. XIII., 1366. 1. VIII., str. 559

¹⁰⁹ DZ, sv. XVI., 1380. 20. VI., str. 104

¹¹⁰ DZ, sv. V., 1270. prije 3. V., str. 536

¹¹¹ DZ, sv. VI., 1279. 16. VI., str. 301

¹¹² DZ, sv. VI., 1279. 16. VI., str. 301

¹¹³ DZ, sv. XV., 1376. 20. VIII., str. 226

¹¹⁴ DZ, sv. XIII., 1366. . VIII., str. 556

¹¹⁵ DZ, sv. V., 1265. 24. VI., str. 338

¹¹⁶ DZ, sv. VI., 1277. 14. VII., str. 214

¹¹⁷ DZ, sv. XI., 1349. 18. V., str. 529

¹¹⁸ DZ, sv. IX., 1331. 19. VII.,

¹¹⁹ DZ, sv. IV., 1248. 1. V., str. 353

¹²⁰ DZ, sv. VIII., Zagreb, 1910. godine, 1316. 19. IV., str. 425

¹²¹ DZ, sv. VI., 1275. 21. VII., str. 114

¹²² DZ, sv. IV., 1255. godina, str. 615

¹²³ DZ, sv. V., 1270. 8. IX., str. 559

¹²⁴ DZ, sv. III., Zagreb, 1905. godine, 1232. godine, str. 369

¹²⁵ DZ, sv. V., 1259. 1. VII., str. 133

¹²⁶ DZ, sv. V., 1268. godine, str. 482

¹²⁷ DZ, sv. IV., 1248. 1. V., str. 354

¹²⁸ DZ, sv. XIII., 1366. 1. VIII., str. 556

¹²⁹ DZ, sv. VII., Zagreb, 1909. godine, 1296. 12. III.

¹³⁰ DZ, sv. XII., 1353. 21. V., str. 169

¹³¹ DZ, sv. XIII., 1366. 1. VIII., str. 556

Globoka), Chernech¹³², Glabo¹³³, Globauchen¹³⁴, Globochuch¹³⁵, Klokochouch¹³⁶, Zumurdeki¹³⁷, Plitvicza¹³⁸, Plaunicha¹³⁹), osobinama okolnog tla (Beloblathye – u mađarskom prijevodu i kao Feirsar¹⁴⁰), općim imenima za vode (Rechicha¹⁴¹), metaforičnim imenima (Zdelya¹⁴²), prema vlasniku okolnog zemljišta (Hwalsawlge¹⁴³, Martonpataka¹⁴⁴, Supanch¹⁴⁵), te odnosu prema obližnjim vodama (Velika¹⁴⁶, Zrednik¹⁴⁷).

U vezi s vodom su i razni podvodni tereni koji daju toponime kao što su Lymbos¹⁴⁸ (limbuš – močvarno zemljište), Blache¹⁴⁹, Kalinoa¹⁵⁰, Mochno¹⁵¹, Mocilnicza¹⁵² i Mochya¹⁵³.

Utjecaj hidronima na svu ostalu toponimiju bio je velik. Tako je po njima dobio ime dio naselja, ali i posjeda, upravnih jedinica i drugih objekata i subjekata o čemu više kasnije.

Šume – Imenovanje šuma u kotaru Komarnica u srednjem vijeku, barem prema sačuvanim imenima, bilo je pretežno po imenu vlasnika (Candalovchyna¹⁵⁴, Dijankovec¹⁵⁵, Dragowscina¹⁵⁶, Gwdowyschyna¹⁵⁷, Kozłowa kneya¹⁵⁸, Viskovicza¹⁵⁹, Swpanowo rakythie¹⁶⁰). Važnost vlasništva nad zemljom tako karakteristična za srednji vijek ovdje je jasno naglašena. Manji dio šuma je

¹³² DZ, sv. V., 1259. 1. VII., str. 133

¹³³ DZ, sv. IV., 1255. godine, str. 614

¹³⁴ DZ, sv. V., 1269. godina, str. 521

¹³⁵ DZ, sv. X., 1341. 12. IV., str. 611

¹³⁶ DZ, sv. V., 1262. 20. VII., str. 230

¹³⁷ DZ, sv. X., 1337. 29. VIII., str. 356

¹³⁸ HDA, Batthyany, Ludbreg, fond 913 (xerox), kutija 1/1., 1382. godina.

¹³⁹ DZ, sv. V., 1268. godine, str. 482

¹⁴⁰ DZ, sv. XIV., 1370. 4. VI., str. 265

¹⁴¹ DZ, sv. X., 1337. 29. VIII., str. 356

¹⁴² DZ, sv. III., 1201. godine, str. 9

¹⁴³ DZ, sv. XV., 1377. 12. VII., str. 299

¹⁴⁴ DZ, sv. XIV., 1367. 24. IV., str. 17

¹⁴⁵ DZ, sv. X., 1332. 23. XI., str. 40

¹⁴⁶ DZ, sv. IV., 1255. 4. IV., str. 598

¹⁴⁷ DZ, sv. VI., 1280. 12. VI., str. 349

¹⁴⁸ Arhiv HAZU, D-X-76, 1477. godine.

¹⁴⁹ DZ, sv. X., 1337. 29. VIII., str. 356

¹⁵⁰ DZ, sv. V., 1270. 8. IX., str. 559

¹⁵¹ J. Stipišić, M. Šamšalović, *Isprave...*, ZHIJAZU, sv. 4., 1508. 8. V., str. 527

¹⁵² DZ, sv. III., 1201. godine, str. 9

¹⁵³ DZ, sv. XII., 1353. 21. V., str. 169

¹⁵⁴ I. K. Tkalčić, *Urbar...*, VZA, sv. 4., 1903. godine.

¹⁵⁵ I. K. Tkalčić, *Urbar...*, VZA, sv. 4., 1903. godine.

¹⁵⁶ J. Stipišić, M. Šamšalović, *Isprave...*, ZHIJAZU, sv. 4., 1503. 5. II., str. 507

¹⁵⁷ J. Stipišić, M. Šamšalović, *Isprave...*, ZHIJAZU, sv. 5., 1523. 5. II., str. 561

¹⁵⁸ DZ, sv. XII., 1353. 21. V., str. 168

¹⁵⁹ J. Stipišić, M. Šamšalović, *Isprave...*, ZHIJAZU, sv. 3., 1473. godine, str. 615

¹⁶⁰ DZ, sv. XII., 1353. 21. V., str. 169

dobio ime po vrstama drveća (Bik¹⁶¹ – od mađarske riječi za bukvu, Hrastyna¹⁶², Sciboeth¹⁶³, Topolia¹⁶⁴) ili po osobinama terena na kojem ili uz koji se šuma nalazila (Dolina¹⁶⁵, Strug¹⁶⁶). Neki toponimi su nastali iz općih naziva za neke vrste šuma kao što su les (Leschan¹⁶⁷), lug (Lossancz¹⁶⁸) i kneja (Kozlova kneja¹⁶⁹).

TOPONIMI NASTALI IZ LJUDSKE DJELATNOSTI

Kultivirane površine - Vinogradi se često spominju u kupoprodajnim ugovorima i drugim dokumentima. Imenovani su po vlasniku (Gwdowschak¹⁷⁰), pripadnosti naselju (Bedenychka gorycza¹⁷¹, Remetynzka gorycza¹⁷²), imenu šume na području koje su podignuti (Kozthanyewecz¹⁷³, (možda) Dubrauschak¹⁷⁴) ili je imenovanje bilo specifično za vinogradarsku djelatnost (Vincza¹⁷⁵). Nekoliko imena vinograda je neprozirno i nije jasno po čemu su nazvani (Ohlen¹⁷⁶, Gludnik¹⁷⁷). Zanimljiva su imena za dva brijega s vinogradima tj. Bedeničku i Remetinsku goricu jer je ovdje rana potvrda da su se ovakvi lokaliteti nazivali gorica što je danas opće ime za vinograd.

Oranice su imale imena, ali su ona bila u kategoriji mikrotoponimije pa se rijetko javljaju u dokumentima; zabilježena je samo jedna (Ztramssa¹⁷⁸). Isto je i sa livadama (Kleschyna¹⁷⁹).

Krčevine su dale mali broj toponima. To su: Lazen¹⁸⁰, Lazinicha¹⁸¹ i Tripche¹⁸² (od trijebiti = čistiti, krčiti).

Promet – Brojne se **ceste i putovi** spominju u dokumentima posebno pri omeđivanju posjeda. Različito su vrednovane (via, magna via, via exercitualis, publica via), ali skoro ništa ne znamo o njihovoj kakvoći. Posebnost srednjeg vijeka je imenovanje cesta. U Komarničkom kotaru tri

¹⁶¹ DZ, sv. XIII., 1364. 14. X., str. 404 - 405

¹⁶² I. K. Tkalčić, Urbar..., VZA, sv. 4., 1903. godine.

¹⁶³ DZ, sv. V., 1270. 8. IX., str. 559

¹⁶⁴ DZ, sv. X., 1338. 7. XII., str. 435

¹⁶⁵ J. Stipišić, M. Šamšalović, Isprave..., ZHIJAZU, sv. 4., 1497. godine, str. 487

¹⁶⁶ DZ, Sv. IV., 1255. godine, str. 614

¹⁶⁷ DZ, sv. XVI., 1380. 27. VIII., str. 118

¹⁶⁸ Arhiv HAZU, D-X-76., 1477. godine

¹⁶⁹ DZ, sv. XII., 1353. 21. V., str. 168

¹⁷⁰ J. Stipišić, M. Šamšalović, Isprave..., ZHIJAZU, sv. 3., 1442. 25. VII., str. 567

¹⁷¹ I. K. Tkalčić, Urbar..., VZA, sv. 4., 1903. godina.

¹⁷² I. K. Tkalčić, Urbar..., VZA, sv. 4., 1903. godina.

¹⁷³ J. Stipišić, M. Šamšalović, Isprave..., ZHIJAZU, sv. 4., 1513. 30. I., str. 543

¹⁷⁴ Kamilo Dočkal, Kamengrad u svjetlu Streze, Zbornik Muzeja grada Koprivnice (dalje ZMGKC), sv. 1(8), 1953. godine, str. 120 – 121., 1458. 6. III.,

¹⁷⁵ K. Dočkal, Kamengrad..., ZMGKC, sv. 1(8), 1431. 8. III., str. 117

¹⁷⁶ E. Laszowski, Arhiv Koprivnice, VZA, 1929. godine, 1424. 13. I.

¹⁷⁷ K. Dočkal, Kamengrad..., ZMGKC, sv. 1(8), 1427. 10. I., str. 115

¹⁷⁸ K. Dočkal, Kamengrad..., ZMGKC, 1(8), 1459. 11. IX., str. 122

¹⁷⁹ I. K. Tkalčić, Urbar..., VZA, sv. 4., 1903. godine.

¹⁸⁰ DZ, sv. XIV., 1370. 4. VI., str. 265

¹⁸¹ I. K. Tkalčić, Urbar..., VZA, sv. 4., 1903. godina.

¹⁸² DZ, sv. V., 1270. 8. IX., str. 559

ceste nose posebna imena ili oznake. To su Slobiduta¹⁸³ (drugi dio "-uta" mađarska je riječ za cestu, dok bi prvi dio mogla biti hrvatska riječ "sloboda" što bi zajedno značilo Slobodna cesta), Trauin put¹⁸⁴ (nejasno; možda je u osnovi fitonim trava, ali je moguće da je ovdje osobno ime) i "via Colomani regis"¹⁸⁵ (na području Bilogore ovako je imenovano nekoliko cesta, a razlog za to još nije do kraja istražen).

Na cestama su važni objekti bili **mostovi** pa su dali nekoliko toponima kao što je npr. Moschancz¹⁸⁶ (srednjovjekovno selo na području današnjih Hlebina, a most po kojem je dobilo ime morao je biti u blizini na potoku Koprivnici) i Pankono moztthysthe¹⁸⁷ (prvi dio označava svakako vlasnika ili graditelja mosta). Inače se ponekad spominju mostovi pri ophodima međa.

Osim mostovima vodotoci su se prelazili na **prijelazima** (transitus, portus, brod) od kojih nekima znamo imena. Na potoku Komarnici zabilježen je Prodni brod¹⁸⁸ (vjerojatno samo provoz kroz potok). Na Dravi je na području kotara postojalo nekoliko prijelaza. Na njima se naplaćivao prijevoz skelom i bili su važan izvor prihoda za feudalce pa se zato spominju u dokumentima. Poimenice su nam poznata samo tri i to na Ludbreškom i Rasinjskom vlastelinstvu: dva su imenovana po mjestima prema kojima se prelazi (Zakany i Prelog), a treći se nazivao Farkasrew¹⁸⁹. Na koprivničkom vlastelinstvu je postojao jedan prijelaz (kod Peteranca)¹⁹⁰, a na đurđevačkom dva (kod Struge i kod Kočica)¹⁹¹, ali ne znamo kako su se zvali.

Građevine – Građevine i s njima povezane djelatnosti dale su desetak zabilježenih toponima. Prema utvrđenim mjestima nastali su toponimi s imenicom grad u osnovi kao što su: Grachyncz¹⁹², Gradecz¹⁹³ (dva puta), Gradich¹⁹⁴, Gradischthya¹⁹⁵ i (možda) Grech¹⁹⁶. Ovakva mjesna imena označavaju u tri slučaja sela, u dva slučaja brda, a tek jednom (Gradyschthya) imenuju aktivnu utvrd. Dakle, iako je imenica grad označavala plemićke utvrde (a ne urbanizirano naselje kao danas) ipak su toponimi s njom u osnovi najčešće imenovali napuštene tvrđave, neke vjerojatno iz antike i prethistorije. Djelatne utvrde u srednjem vijeku na ovom području dobivaju imena po vodotoku u njihovoj blizini (Koprivnica¹⁹⁷, Rasinja¹⁹⁸, Sušica¹⁹⁹), po vlasniku (Gudo-

¹⁸³ DZ, sv. V., 1259. 1. VII., str. 133

¹⁸⁴ DZ, sv. XVI., 1380. 27. VIII., str. 118

¹⁸⁵ DZ, sv. XII., 1351. 5. XII., str. 48

¹⁸⁶ Arhiv HAZU, D-X-76., 1477. godina.

¹⁸⁷ DZ, sv. XII., 1353. 21. V., str. 169

¹⁸⁸ DZ, sv. XIV., 1367. 24. IV., str. 17

¹⁸⁹ MOL, DL 101907, 1357. 5. V., www.mol.gov.hu

¹⁹⁰ Franjo Rački, Popisi župa zagrebačke biskupije 1334 i 1501. godine, Starine JAZU 4., str. 214.

¹⁹¹ J. Teleki, Hunyadiak..., sv. 10., str. 59.

¹⁹² Arhiv HAZU, D-X-76., 1477. godina.

¹⁹³ Ivan Bojničić, Kraljevske darovnice odnoseće se na Hrvatsku, VZA, 1906. godine, 1549. 28. VI. Arhiv HAZU, D-X-76, 1477. godina.

¹⁹⁴ DZ, sv. V., 1259. 1. VII., str. 133

¹⁹⁵ I Bojničić, Kraljevske..., VZA, god. VIII., sv. 1., 1906. godina, 1549. 28. VI.

¹⁹⁶ DZ, sv. VIII., 1316. 19. IV., str. 426

¹⁹⁷ DZ, sv. X., 1341. 2. VIII., str. 631

¹⁹⁸ Arhiv HAZU, I d 32., Regesta Oršić, 1481. godina, str. 856.

¹⁹⁹ DZ, sv. X., 1341. 12. IV., str. 610

vac²⁰⁰, Herbortija²⁰¹, Apaywara²⁰²), po susjednom naselju (Đurđevac²⁰³, Prodawiz²⁰⁴) ili po lokalitetu na kojem su nastale (Kuwar²⁰⁵). Za neke utvrde motiv imenovanja je nejasan (Ludbreg). Pisari uz imena bolje građenih i značajnijih tvrđava dodaju nastavak –war (Zenthgreghwara, Apaywara, Kuwar) što je mađarska riječ za grad. Naselja u podnožju ovih plemićkih utvrda nazivana su po svom odnosu prema njima uzimajući u osnovu ili njihovo opće ime grad (Podgradya²⁰⁶, Prodgradya²⁰⁷) ili njihovo posebno ime (Subkuvar²⁰⁸).

Toponimi Cyglowcz²⁰⁹ i Czyglenyca²¹⁰ možda su označavali mjesta gdje se izrađivala cigla bilo za utvrđene gradove bilo za crkve, ali je također tako mogao biti imenovan lokalitet s ostacima antičkih građevina za što postoje primjeri izvan Komarničkog kotara. Po crkvenim objektima imenovana su samo dva sela: Kapela²¹¹ u ludbreškom kraju i Kapela²¹² na Bilogori (obje češće u mađarskom obliku Kapolna). Ime sela Apatija²¹³ je za sada neobjašnjeno. Ono bi po svom obliku označavalo objekt tj. samostan nekog crkvenog reda koji u svojoj hijerarhiji ima opata, ali u izvorima nema potvrde da bi na području ovog sela tako nešto postojalo. Kuće kao motiv imenovanja možemo prepoznati u toponimima Kochane²¹⁴ i Kochycze²¹⁵.

Naselja i posjedi – U dokumentima je ponekad teško razgraničiti što se odnosi na naselje, a što na posjed i zato ove dvije kategorije obrađujemo zajedno. Ove dvije grupe čine većinu sačuvanih srednjovjekovnih toponima (400 od 700). Gotovo dvije stotine njih ima imena izvedena od osobnih imena što nije neobično kada se poznaje feudalni sustav. Dvadesetak ojkonima je dobilo imena po crkvenim ustanovama (župe, crkveni redovi i drugo). Sedamdesetak naselja/posjeda ima imena nastala od zemljopisnih osobina terena, četrdesetak po imenima biljaka, a svega sedam po životinjama. Mala je skupina naselja s imenima od građevina. Desetak imena je izvan gore navedenih grupa, a oko šezdeset je nejasno pa ih nisam mogao kategorizirati.

Vrlo čest slučaj je da naselje koje je imalo crkvu ili kapelu dobije ime po svecu kojem su ti objekti posvećeni. Ponekad prevlada ime koje je naselje imalo prije izgradnje crkve, a ponekad prevlada svetačko ime odnosno hagionim. Razdoblje podjednake upotrebe i jednog i drugog iskazuje se u dokumentima navođenjem i svetačkog i prijašnjeg imena. Svetačko ime se u dijelu slučajeva zadržalo u svom početnom obliku pa su tako nastala imena naselja kao što su Sveti Đurđ, Gornji Križ (Keresztur²¹⁶), Vlajslav, Domankuš, Sveti Petar. Druga naselja su imena dobila

²⁰⁰ Ferdo Šišić, *Acta comitialia*, sv. II., 1532. 1. X., str. 466

²⁰¹ Josip von Hammer, *Povijest turskog (otomanskog) carstva*.

²⁰² Josip Bosendorfer, *Crtice iz slavanske povijesti*, Osijek, 1910. godine., str. 71

²⁰³ DZ, sv. XVIII., 1396. 6. XI., str. 152

²⁰⁴ Arhiv HAZU, D-X-76, 1477. godina.

²⁰⁵ E. Laszowski, *Podaci...*, VZA, god II., sv. 4., str. 215.

²⁰⁶ MOL, DL 101674, 1359. 30. IX., www.mol.gov.hu

²⁰⁷ J. Teleki, *Hunyadiak...*, sv. 10., str. 59

²⁰⁸ K. Dočkal, *Kamengrad....*, ZMGKC, sv. 1/8., str. 123.

²⁰⁹ Arhiv HAZU, D-X-76, 1477. godine.

²¹⁰ Arhiv HAZU, D-X-76, 1477. godine

²¹¹ J. Stipišić, M. Šamšalović, *Isprave...*, ZHIJAZU, sv. 3., 1464. 10. VI., str. 599

²¹² DZ, sv. XVIII., 1399. 14. VII., str. 465

²¹³ HDA, Batthyany, Ludbreg, fond 913 (xerox), kutija 1/1., 1464. 13. IV.

²¹⁴ Arhiv HAZU, D-X-76, 1477. godina.

²¹⁵ Arhiv HAZU, D-X-76, 1477. godina.

²¹⁶ DZ, sv. XVII., 1391. 12. IV., str. 340

toponimiziranjem svetačkog imena što se dijelom vršilo dodavanjem nastavka –janci na svetačko ime što vidimo u imenima naselja Peteranec, Miholjanec i Pavljanci²¹⁷ (ovdje vjerojatno pripada i Gregorjanec²¹⁸ na Đurđevačkom vlastelinstvu nazvan po kapeli Svetog Gregora). Druga naselja iz ove grupe su dobila imena sličnim ili drugačijim mehanizmima (Kuzminec, Đurđevac, Ivanec, Križovljan). Poseban je slučaj Imbriovca kod kojeg nije sigurno da li je ime naselja nastalo od titulara župne crkve ili od osobnog imena. Župa kao dio crkvene organizacije dala je još jednu vrstu toponima, a to je nazivanje sela po posjedu župnika. Tako su dva sela, jedno uz Koprivnicu, a drugo na Đurđevačkom vlastelinstvu, dobila ime Popovec²¹⁹.

Gotovo svi crkveni redovi koji su imali posjede na području Komarničkog kotara ostavili su trag u toponimiji. Tako je nastalo ime posjeda Križančija²²⁰ po redu sepulkralaca (u narodu su, kao i ivanovci, a možda i templari, nazivani križnicima). Templarski posjed je možda nekad bilo naselje Božjakovec²²¹ na Đurđevačkom vlastelinstvu. Premonstratenzi kojima je na čelu stajao opat dali su toponime Apatovec²²² i (možda) Apatija²²³. Posjedi pavlina često su nazivani po imenu kako ih je narod nazivao (remete). Takva su dva naselja u ovom kotaru Remetinec²²⁴ na pavlinskom posjedu Streza i Remetinci²²⁵ na vlastelinstvu Bednja-Kapela. U vezi s franjevcima nije u srednjem vijeku zabilježen neki poseban toponim, ali je do danas sačuvan toponim Fratersko kraj Koprivnice. Kao i druga imena lokaliteta nastala po crkvenim redovima i ovo nam pokazuje kako je narod nazivao ovu vrstu redovnika.

Imenovanje naselja po danima u tjednu karakteristično je s jedne strane za srednji vijek, a s druge za područje Ugarske i zemlje pod njenim utjecajem. Smatra se da su to bili dani kada se u tim naseljima održavao sajam. Na području kotara Komarnice zabilježeno je u srednjem vijeku pet mjesta iz ove skupine toponima. To su Torčec²²⁶ kod Đelekovca i Torčec²²⁷ kod Bolfana, Sredice²²⁸ kod Vlislava i Sredice²²⁹ kod današnjeg Bjelovara te Subotica²³⁰ kod Rasinje. Sva ova naselja zabilježena su pretežno u mađarskom obliku (Torčec=Kethely, Sredice=Zerdahely, Subotica=Zombathely) i sva, osim Torčeca kod Bolfana, imaju neki stupanj centraliteta tj. središta su župa, ali nisu dala gradove koji su se razvili na drugim mjestima (za Jakozerdahely = Sredice kod Bjelovara postoje indicije da je bio vlastelinska varoš). O postojanju tjednih sajмова u njima nema potvrda.

Karakteristično za srednjovjekovno imenovanje posjeda je da se više njih nazivalo po istom vodotoku. Takvi slučajevi su zabilježeni uz skoro sve veće potoke u kotaru. Tako je potok Rasinja

²¹⁷ Arhiv HAZU, D-X-76., 1477. godina. (Zenthpal)

²¹⁸ Arhiv HAZU, D-X-76., 1477. godina.

²¹⁹ E. Laszowski, Arhiv..., VZA, 1929. godina, str. 79. J. Teleki, Hunyadiak..., sv. 10., str. 59.

²²⁰ J. Adamček, I. Kampuš, Popisi..., 1507. godina, str. 27

²²¹ DZ, sv. XVII., 1393. 20. XII., str. 565

²²² J. Adamček, I. Kampuš, Popisi..., 1507. godina, str. 27.

²²³ HDA, Batthyany, Ludbreg, fond 913 (xerox), kutija1/1, 1464. 13. IV.

²²⁴ I. K. Tkalčić, Urbar..., VZA, sv. 4., 1903. godine.

²²⁵ J. Stipišić, M. Šamšalović, Isprave..., ZHIJAZU, sv. 3., 1471. 3. XI., str. 613

²²⁶ DZ, sv. XII., 1353. 21. V., str. 169

²²⁷ I. Bojničić, Kraljevske..., VZA, 1906. godine, sv. 2 i 3., 1553. 9. VIII.

²²⁸ J. Teleki, Hunyadiak..., sv. 10., str. 59

²²⁹ DZ, sv. XI., 1349. 18. V., str. 528

²³⁰ DZ, sv. XIV., 1373. 13. I., str. 482

dao ime posjedu sa središtem u današnjoj Rasinji²³¹, ali i imanju na njegovom gornjem toku koje će se, s novim vlasnikom, u XIII. stoljeću početi nazivati Herbortija²³². Uz Komarnicu se po imenu potoka nazivalo i biskupsko imanje²³³ i posjedi malih plemića²³⁴, dok je uz potok Konjsku zabilježeno nekoliko sitnijih posjeda²³⁵, ali je i dio Rovišćanskog vlastelinstva²³⁶ nosio ime po istom potoku. Slično je i sa potokom Velika. Ovakav način imenovanja uzrokovao je ponekad da se pri proučavanju pogrešno izjednače sasvim različiti posjedi. Neki potoci kao na primjer Koprivnica dali su ime samo jednom vlastelinstvu što je vjerojatno posljedica činjenice da je potok skoro cijelom svojom dužinom tekao vlastelinstvom Koprivnica.

Hidronimi su često davali početno ime za cijeli niz objekata i subjekata u srednjem vijeku. Kao primjer ovakvog načina imenovanja najbogatije su potvrde za potok Komarnicu kojim imenom se osim potoka nazivalo i naselje i, kako sam već naveo, nekoliko imanja te arhiđakonat (u cjelini i po dijelovima)²³⁷ i kotar²³⁸. Služio je i kao plemićki predikat²³⁹ i kao naziv za cijelu grupu plemića²⁴⁰. Također je "in Kamarcza" locirano i nekoliko župa²⁴¹. Potok Koprivnica je dao ime velikom vlastelinstvu²⁴², vlastelinskom gradu²⁴³, naselju²⁴⁴, a i šire se područje nazivalo po njemu ("districtus")²⁴⁵. Župe Svetog Nikole i Svetog Mihalja su "de Kaproncza"²⁴⁶. Potok Sušica koji teče povremeno od Svete Ane prema Đurđevcu dao je ime jednoj varoši²⁴⁷, utvrđenom gradu²⁴⁸, a po njemu se vjerojatno nazivalo i šire područje što vidimo po tome što se nekoliko župa locira "in Susicha"²⁴⁹.

Imenovanje naselja i posjeda po vlasnicima često je u srednjem vijeku kada je vlasništvo nad zemljom bilo najvažniji oblik vlasništva. Niz vrlo različitih imena i nadimaka javlja se u ovoj grupi toponima, a saznajemo i za neke vrste srednjovjekovnih dužnosnika. Već nabrojeni toponimi u vezi sa crkvenom organizacijom također su nastali po imenima vlasnika. Dio imena vlasnika može pomoći da za neka naselja odredimo približno vrijeme nastanka budući da znamo kada su ti ljudi živjeli. Tako za selo Bogaraševac²⁵⁰, nazvano po koprivničkom građaninu Bogarašu

²³¹ DZ, sv. XVI., 1380. 20. VI., str. 104

²³² DZ, sv. IX., oko 1329. poč. XI. mjeseca,

²³³ J. Adamček, Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV. do kraja XVII. Stoljeća, Zagreb, 1980. godine, str. 80 – 81.

²³⁴ DZ, sv. XIII., 1366. 1. VIII., str. 552

²³⁵ DZ, sv. III., 1232.. godine, str. 369. DZ, sv. XII., 1351. 7. VI., str. 25

²³⁶ J. Adamček, I. Kampuš, Popisi..., 1507. godine, str. 27

²³⁷ F. Rački, Popisi..., str. 214., (Gornja i Donja Komarnica). J. Adamček, Agrarni..., str. 80 – 81.

²³⁸ DZ, sv. XIII., 1366. 6. XI., str. 576 - 582

²³⁹ DZ, sv. XIV., 1371. 6. VII., str. 360

²⁴⁰ DZ, sv. VI., 1274. godine, str. 94 - 96

²⁴¹ F. Rački, Popisi..., str. 214.

²⁴² J. Stipišić, M. Šamšalović, Isprave..., ZHIJAZU, sv. 3., 1477. 23. V., str. 620

²⁴³ DZ, sv. VII., 1272. godine (u Dodatku)

²⁴⁴ DZ, sv. IX., 1321. 24. XII.

²⁴⁵ J. Stipišić, M. Šamšalović, Isprave..., ZHIJAZU, sv. 4., 1505. 11. VI., str. 518

²⁴⁶ F. Rački, Popisi..., str. 214.

²⁴⁷ Arhiv HAZU, D-X-76, 1477. godine.

²⁴⁸ DZ, sv. XI., 1346. 20. I., str. 269

²⁴⁹ F. Rački, Popisi..., str. 214. Nadbiskupski arhiv Zagreb, Kanonske vizitacije različite, Prot. 4/IV., str. 82.

²⁵⁰ J. Stipišić, M. Šamšalović, Isprave..., ZHIJAZU, sv. 4., 1514. 29. I., str. 548

možemo pretpostaviti da je nastalo krajem XIII. stoljeća jer se isti spominje 1315. godine²⁵¹. Za dva sela sličnih imena Miketinec²⁵² i Mičetinec²⁵³ na Đurđevačkom vlastelinstvu možemo pretpostaviti da su nazvana ili po banu Mikcu (banovao 1324 – 1343) ili po njegovom unuku također Mikcu (živio u drugoj polovini XIV. stoljeća) pa njihov nastanak stavljam ili u drugu četvrtinu ili u drugu polovinu XIV. stoljeća. Sinovi Pribislava spominju se u XIII. stoljeću²⁵⁴ na istom prostoru gdje se u XV. stoljeću spominje selo Pribislavec²⁵⁵ tako da njegov nastanak možemo staviti na početak XIII. stoljeća. "Duruzlai" se spominje 1331. godine²⁵⁶ (vjerojatno kao već mrtav) pa se nastanak sela Doroslavec²⁵⁷ može pretpostaviti krajem XIII. stoljeća. Hedrih je spomenut također 1331. godine²⁵⁸ pa nastanak Hedrihovca²⁵⁹ stavljam na početak XIV. stoljeća. Sinovi Beljuda spomenuti su prvi put 1360. godine²⁶⁰ pa se nastanak sela Beljudovec²⁶¹ može pretpostaviti početkom XIV. stoljeća. Slične zaključke možemo donositi i za posjede crkvenih redova u slučajevima u kojima znamo vrijeme njihovog dolaska na područje kotara Komarnica ili njegovu blizinu. Neka naselja se ne spominju u srednjem vijeku, ali su sačuvani toponimi svakako iz tog doba. Takav je slučaj sa imenom današnjeg sela Hampovica. Možemo pretpostaviti da je naselje tog imena u srednjem vijeku nastalo krajem XV. stoljeća kada Đurđevačko vlastelinstvo drži Ivan Ernušt zvani Hampo. Sve se ovo mora uzeti sa zadržkom jer su spomenuta naselja mogla postojati već prije, a sa novim vlasnikom promijeniti ime. Ali i ovo može biti doprinos proučavanju procesa kolonizacije koji je za ove krajeve vrlo slabo poznat. Dio te kolonizacije je i dolazak stranog plemstva što se odražava i u toponimiji. Tako doseljavanje iz njemačkih zemalja (izravno ili preko mađarskih prostora) mogu potvrditi imena sadržana u imenima naselja i posjeda kao što su Hermanovec²⁶², Hedrihovec²⁶³ i Herbortija²⁶⁴. Mađarsko plemstvo je ostavilo trag u toponimima Aladaryowcz²⁶⁵, Farkasowcz²⁶⁶, Farkassevina²⁶⁷, Gelekouch²⁶⁸ i Ugrunouch²⁶⁹. Neka za ove prostore neobična imena sadržana u toponimima Corduzeuich²⁷⁰,

²⁵¹ DZ, sv. XIV., 1371. 6. VII., str. 360

²⁵² J. Teleki, Hunyadiak..., sv. 10., str. 59.

²⁵³ J. Teleki, Hunyadiak..., sv. 10., str. 59.

²⁵⁴ DZ, sv. IV., 1255. 4. IV., str. 597.

²⁵⁵ J. Adamček, I. Kampuš, Popisi..., 1517. godine, str. 95

²⁵⁶ DZ, sv. IX., 1331. 2. VII.

²⁵⁷ Arhiv HAZU, D-X-76, 1477. godine.

²⁵⁸ DZ, sv. IX., 1331. 2. VII.

²⁵⁹ DZ, sv. XVIII., 1395. 6. V., str. 25

²⁶⁰ DZ, sv. IX., 1322. godine

²⁶¹ DZ, sv. XIII., 1360. 28. III., str. 17 - 18

²⁶² E. Laszowski, Arhiv..., VZA, 1929. godine, str. 79.

²⁶³ DZ, sv. XVIII., 1395. 6. V., str. 25

²⁶⁴ DZ, sv. IV., 1253. 16. VIII., str. 537

²⁶⁵ J. Stipišić, M. Šamšalović, Isprave..., ZHIJAZU, sv. 3., 1489. 2. IV., str. 642

²⁶⁶ Arhiv HAZU, D-X-76, 1477. godine.

²⁶⁷ Ferdo Šišić, Acta comitialia, sv. V., Zagreb, 1918. godine, 1628. 19. XII., str. 454

²⁶⁸ DZ, sv. X., 1332. 26. VI., str. 20

²⁶⁹ DZ, sv. XV., 1377. 16. XII., str. 336

²⁷⁰ MOL, DL 101674., 1359. 30. IX., www.mol.gov.hu

Gerwasowcz²⁷¹, Jerosyn²⁷², Kandalovec²⁷³, Kilijanowczy²⁷⁴, Pongrachowcz²⁷⁵, Seraphinouch²⁷⁶, Tyburchouch²⁷⁷ i Olivercz²⁷⁸ možda ukazuju na udaljenije prostore na zapadu od kuda su njihovi nositelji došli. Svi toponimi nastali od tih stranih imena prilagođeni su hrvatskom načinu imenovanja. Etnonim vidimo u toponimu kao što je Ugrunouch²⁷⁹, ali je on ušao u toponimiju ne kao oznaka naroda nego kao osobno ime ili nadimak. U toponimu Kunovec²⁸⁰ možda se krije etnonim Kun (tako su Mađari nazivali Kumane), ali je vjerojatnije da se ovdje radi o zoonimu kuna. Toponim Sydoczka goricza²⁸¹, ako prvi dio pročitamo kao Židovska mogao bi govoriti o prisutnosti Židova na ovom prostoru, ali je vjerojatnije da je ovo mjesno ime nastalo od mitskih Žida, ljudi iz narodne predaje. Iz imena naselja zabilježenih u srednjem vijeku možemo rekonstruirati i brojna hrvatska imena iz vremena dok su narodna imena još bila "u modi". Sadrže ih toponimi kao što su Banislawcz²⁸², Pridislauch²⁸³, Chernoglouch²⁸⁴, Darozlowcz²⁸⁵, Draganouch²⁸⁶, Dru-sovcz²⁸⁷, Gudouch²⁸⁸, Hranizlauch²⁸⁹, Huelimerzala²⁹⁰, Hvalsawlge²⁹¹, Lubkocz²⁹², Lube-nowcz²⁹³, Obrankowcz²⁹⁴, Palchekoua goricha²⁹⁵, Poznanowcz²⁹⁶, Pribinouch²⁹⁷, Rachkowyna²⁹⁸,

²⁷¹ J. Adamček, I. Kampuš, Popisi..., 1513. godine, str. 60.

²⁷² J. Adamček, I. Kampuš, Popisi..., 1520. godine, str. 128

²⁷³ I. K. Tkalčić, Urbar..., VZA, sv. 4., 1903. godine, 1461. godine.

²⁷⁴ I. Bojničić, Kraljevske..., VZA, sv. 2 i 3., 1906. godina, 1555. 13. XII.

²⁷⁵ HDA, Batthyany, Ludbreg, fond 913 (xerox), kutija 1/1., 1464. 13. IV.

²⁷⁶ HDA, Batthyany, Ludbreg, fond 913 (xerox), kutija 1/1., 1464. 13. IV.

²⁷⁷ DZ, sv. XII., 1356. 4. XI., str. 372

²⁷⁸ DZ, sv. XV., 1378. 30. III., str. 353

²⁷⁹ DZ, sv. XV., 1377. 16. XII., str. 336

²⁸⁰ Arhiv HAZU, D-X-76, 1477. godine.

²⁸¹ J. Stipišić, M. Šamšalović, Isprave..., ZHIJAZU, sv. 4., 1499. 16. V., str. 492

²⁸² Arhiv HAZU, D-X-76, 1477. godine.

²⁸³ E. Laszowski, Arhiv..., VZA, 1929. godine, str. 80.

²⁸⁴ MOL, DL 101674., 1359. 30. IX., www.mol.gov.hu

²⁸⁵ DZ, sv. XVIII., 1396. 21. I., str. 84

²⁸⁶ J. Stipišić, M. Šamšalović, Isprave..., ZHIJAZU, sv. 2., 1417. 25. X., str. 352

²⁸⁷ J. Stipišić, M. Šamšalović, Isprave..., ZHIJAZU, sv. 5., 1523. godine, str. 566

²⁸⁸ J. Stipišić, M. Šamšalović, Isprave..., ZHIJAZU, sv. 3., 1452. 2. II., str. 578

²⁸⁹ DZ, sv. XVII., 1391. 1. V., str. 348

²⁹⁰ DZ, sv. V., 1270. 8. IX., str. 559

²⁹¹ DZ, sv. XV., 1377. 12. VII., str. 299

²⁹² J. Stipišić, M. Šamšalović, Isprave..., ZHIJAZU, sv. 4., 1496. godina, str. 484

²⁹³ J. Adamček, I. Kampuš, Popisi..., 1507. godina, str. 27.

²⁹⁴ HDA, Batthyany, Ludbreg, fond 913, kutija 1/1., 1464. 13. IV.

²⁹⁵ E. Laszowski, Podaci..., VZA, sv. 4., 1900. godina, 1408. 17. I. str. 216

²⁹⁶ Arhiv HAZU, D-X-76., 1477. godine.

²⁹⁷ DZ, sv. XVII., 1391. 12. IV., str. 340

²⁹⁸ J. Teleki, Hunyadiak..., sv. 10., str. 59.

Radozlausichyna²⁹⁹, Vuchovecz³⁰⁰, Wochetincz³⁰¹ i drugi. Naravno, svi nositelji tih imena nisu nužno bili dio autohtonog stanovništva, kako bi po imenima mogli brzopleto zaključiti nego su mogli doći i iz drugih hrvatskih pa i šire slavenskih krajeva.

Nekoliko toponima koji također označavaju vlasnike kazuju o nazivima nekih vrsta dužnosnika u srednjem vijeku. Tako je služba župana dala toponime Županci³⁰², Supanch³⁰³ i Swpanowo rakythie³⁰⁴. Služba vojvode koja je zabilježena na Koprivničkom i Rovišćanskom vlastelinstvu dala je ime sela Vojvodinec³⁰⁵, a služba kneza ojkonom Knesewczy³⁰⁶.

Iz zabilježenih toponima iščitavamo i jezično i etničko stanje na području kotara Komarnica. Nema ni jednog toponima koji bi upućivao na brojnije i kompaktnije naseljavanje bilo kojeg od susjednih naroda na ovaj prostor o čemu sam već nešto rekao. Svi tragovi stranih jezika na terenu mogu se objasniti kulturnim utjecajima nastalim dugotrajnim suživotom ovdje na međi prema Mađarima (odnosno tromeđi ako uzmemo u obzir da granica njemačkog etnikuma nije daleko). Narod koji je ovdje živio govorio je kajkavskim jezikom što možemo dokazati toponimima. Tako su brojni nazivi lokaliteta u kojima se vidi ekavica kao što su: Beloblathye³⁰⁷, Breg³⁰⁸, Bresancz³⁰⁹, Brestovec³¹⁰, Breztya³¹¹, Ebres³¹², Leschan³¹³, Megyurechye³¹⁴, Oresya³¹⁵, Pressechno³¹⁶, Rechicha³¹⁷, Selezny potok³¹⁸ i drugi. U nekim se toponimima vidi kajkavska osobina da se nosni samoglasnik "on" koji u štokavskom daje "u" iskaže kao "o". Tako su zapisani Loka³¹⁹ (štokavski bi bilo Luka), Dobouch³²⁰ te Globoki³²¹ i Globočec³²². Za kajkavski su karakteristična i neka

²⁹⁹ DZ, sv. XVII., 1391. 1. V., str. 349

³⁰⁰ Arhiv HAZU, I d 32., Regesta Oršić, 1501. godine, str. 860.

³⁰¹ J. Teleki, Hunyadiak..., sv. 10., str. 59.

³⁰² Arhiv HAZU, D-X-76, 1477. godine.

³⁰³ DZ, sv. X., 1332. 23. XI., str. 40

³⁰⁴ DZ, sv. XII., 1353. 21. V., str. 169

³⁰⁵ Arhiv HAZU, I d 32., Regesti Oršić, 1462. godina, str. 834.

³⁰⁶ J. Teleki, Hunyadiak..., sv. 10., str. 59.

³⁰⁷ J. Stipišić, M. Šamšalović, Isprave..., ZHIJAZU, sv. 2., 1423. 18. XII., str. 360

³⁰⁸ Arhiv HAZU, D-X-76., 1477. godina.

³⁰⁹ J. Adamček, I. Kampuš, Popisi..., 1513. godina, str. 60.

³¹⁰ K. Dočkal, Srednjovjekovna..., Starine 46., 1500. 14. VII., str. 149

³¹¹ DZ, sv. VI., 1279. 16. VI., str. 302

³¹² DZ, sv. XV., 1377. 21. II., str. 260

³¹³ DZ, sv. XVI., 1380. 27. VIII., str. 118

³¹⁴ J. Stipišić, M. Šamšalović, Isprave..., ZHIJAZU, sv. 2., 1423. 18. XII., str. 360

³¹⁵ DZ, sv. III., 1225. godina, str. 249

³¹⁶ Arhiv HAZU, D-X-76., 1477. godina.

³¹⁷ DZ, sv. X., 1337. 29. VIII., str. 356

³¹⁸ DZ, sv. XVI., 1380. 27. VIII., str. 118

³¹⁹ J. Stipišić, M. Šamšalović, Isprave..., ZHIJAZU, sv. 4., 1508. 8. V., str. 527

³²⁰ DZ, sv. V., 1265. 24. VI., str. 338

³²¹ DZ, sv. IV., 1255. godine, str. 614

³²² DZ, sv. V., 1269. godine, str. 521

imena drveća kao što su kostanj (Koztandol³²³, Kozthanyewecz³²⁴) i jalša (Jalsewcz³²⁵). Gotovo da i nema izuzetaka u nabrojenim kajkavskim osobinama.

ZAKLJUČAK

Iz ovog rada se vidi da je prirodni okoliš u znatnoj mjeri zastupljen pri označavanju lokaliteta upotrebom imena biljnih i životinjskih vrsta i zemljopisnih apelativa. Imenovan je također i veliki broj prirodnih objekata. Oboje pokazuje veliku vezanost srednjovekovnog čovjeka uz njegovu prirodnu okolinu i dobro njeno poznavanje. Međutim, znatan je broj toponima nastao i kroz ljudsko djelovanje na okolinu (više vrsta od ljudi sagrađenih objekata i drugi načini zahvata u okolini) te kao posljedica društvenih odnosa, pretežno u vezi s vlasništvom nad zemljom. Dio toponima je karakterističan za srednji vijek. Kroz toponime se vidi i stupanj stranih utjecaja na ovaj dio hrvatskog društva, a u manjoj mjeri se pomoću njih mogu oslikati kolonizacijski procesi za što je navedeno nekoliko primjera. Iz iznesenog materijala je jasno da je jezično djelovanje stranih etnikuma u ovom kraju bilo samo površinsko, a naseljavanje stranaca tek pojedinačno i sporadično te da je osnovni hrvatski supstrat bio isti od doseljavanja do kraja srednjeg vijeka.

SUMMARY

Using the partially preserved medieval toponyms of the county Komarnica, the author has presented the motifs and ways of naming natural and anthropogenic objects. The first part analyses the way the natural environment has influenced the creation of toponyms, so the author lists local names originating from species of plants, animals and geographic characteristics of the area, and then he studies the names given to natural objects, singling out the names for waterways and forests as examples. The second part deals with toponyms originating from human activity. The chapter begins with cultivated areas (vineyards, plough fields, cleared land) and continues with toponyms related to transport (roads, bridges and crossings). This is followed by toponyms related to various kinds of secular and sacral buildings. The names of villages and properties account for the major part of the preserved corpus of medieval toponyms. The biggest part of the group consists of examples of the ways of naming, with a basis in the medieval way of life. The most common motif for the emergence of these kinds of toponyms is the name of the owner or settler, followed by local names originating from nature and the names related to the church in some ways. This is followed by smaller groups of toponyms with rarely used motifs. The way of naming villages after the days of the week is interesting for the Middle Ages in this area, and also naming a number of properties after the same waterway, which often creates problems in research. In the end, the author extensively analyses the naming of villages and properties after their owners, whereby he emphasises the importance of such research for the reconstruction of settling of this area, as well as its ethnic image in the Middle Ages.

³²³ DZ, sv. XV., 1377. 12. VII., str. 300

³²⁴ J. Stipišić, M. Šamšalović, *Isprave....*, ZHIJAZU, sv. 4., 1513. 30. I., str. 543

³²⁵ Arhiv HAZU, D-X-76, 1477. godina.